

Inspektionspodden – Konfessionella skolor

[Musik 00:00:00–00:00:08]

Lars-Henrik Bergström (LB) [00:00:09]: Jag har pratat med elever som när de beskriver skolan säger de att: "Ja, men lärarna stoppar in religion i allting." Och nån elev sa att: "Ja, men det är bara Adam och Eva alltihopa", som ett sätt att förklara att deras upplevelse var att lärarnas tro påverkade skolan väldigt mycket. [Musik 00:00:27–00:00:33]

Agnes Gidlund (AG) [00:00:34]: Hej och välkommen till Inspektionspodden – en podcast från Skolinspektionen! Med den här podden vill vi ta upp intressanta ämnen och områden som vi har granskat, och som fått stor uppmärksamhet. Jag som leder det här samtalet heter Agnes Gidlund och är pressansvarig på Skolinspektionen, och med mig i studion så har jag Skolinspektionens generaldirektör Helén Ängmo. Hej!

Helén Ängmo (HÄ) [00:01:02]: Hej!

AG [00:01:03]: I det här avsnittet så ska vi prata om skolor med konfessionella inslag. Därför har vi med oss Lars-Henrik Bergström som är utredare på Skolinspektionen, och som jobbar med att inspektera skolor. Välkommen!

LB [00:01:18]: Tack så mycket!

AG [00:01:20]: Och nu ska vi prata om det här med konfessionella skolor, och under 60-talet så tog man ju bort det här med den obligatoriska morgonbönen och man hade psalminläring från skolan då. Anledningen var ju att även icke-troende skulle känna sig inkluderade, men samtidigt så öppnade man ju för möjligheten att starta nya skolor för de som ville fortsätta ha en religiös inriktning. Men Helén, jag har tänkt fråga dig. Känner du igen det här med psalmsång, obligatoriskt?

HÄ [00:01:51]: Ja, det gör jag. För att jag började skolan i slutet av 60-talet och jag minns min fröken hur hon spelade tramporgel och att vi sjöng psalmer. Jag minns också kristendomsundervisningen, där vi bland annat fick rita utifrån berättelserna i Bibeln och mycket annat.

AG [00:02:10]: LH, Lars-Henrik. Känner du igen? Hade ni sånt?

LB [00:02:15]: Jag började i skolan precis i slutet av 70-talet, men vi hade också tramporgel och sjöng psalmer och ritade hur det såg ut på Jesu liv.

AG [00:02:26]: Intressant! Och det var ju så att först 1997 så reglerade man ju faktiskt det här, och då införde man en bestämmelse i skollagen att fristående skolor fick ha konfessionell inriktning. Men att undervisningen, alltså det man kan säga som lektioner, skulle vara helt icke-konfessionellt. Så den här debatten då, varför är det här så viktigt ämne att prata om Helén? Varför tar vi upp det här i en podd?

HÄ [00:02:54]: Ja, men det är ju viktigt för att det handlar om elevers rättigheter, att få en undervisning som vilar på vetenskaplig grund. Det tycker ju vi i Sverige är ett kärnvärde att det är så i undervisningen. Sen är det ju ett ämne också det här med konfessionella skolor som där det finns mycket åsikter och känslor, och många olika vägval som diskuteras. Det är ju inte så att Skolinspektionen tar ställning här. Vi är ju myndighet, men vi tycker att vi har några frågor att reda ut, några saker som vanligen kommer som frågor till oss som vi hoppas nu kunna ge lite mer svar på av våra kommentarer kring. Så vi tyckte det var ett viktigt ämne.

AG [00:03:35]: Ja, men nu vet vi lite mer om bakgrunden vi har fått höra här. Men kan inte du ge oss lite fakta? Vad är en konfessionell skola egentligen? Vad innebär det?

LB [00:03:44]: Mm. Skolverket har ett register där skolor kan anmäla om de har konfessionella inslag, och i det registret så finns det 50, 60 grundskolor från Västerbotten i norr till Skåne i söder. Det finns några få judiska och några få muslimska skolor. Sen är den absoluta merparten kristna skolor, och av dem så är några få katolska och resten protestantiska. Om man ser till hur många elever som går i en konfessionell skola så är det ungefär en procent.

AG [00:04:12]: Men du säger att det är ungefär mellan 50 och 60, varför vet vi inte exakt?

LB [00:04:16]: För att det är inte obligatoriskt att anmäla att skolan har konfessionella inslag.

AG [00:04:21]: Och vad får man nu göra på en konfessionell skola, och vad får man inte göra? Vad betyder det här? Får man be hela dagarna? Eller vad betyder det här?

LB [00:04:30]: Men för det första, en kommunal skola får inte ha några som helst religiösa inslag. En fristående skola får ha frivilliga konfessionella inslag i utbildningen. Frivilliga innebär att när det är yngre elever så får föräldrar avgöra om eleverna ska delta i de konfessionella inslagen eller inte. När eleverna blir lite äldre så får de själva avgöra. Och utbildningen, där skiljer man på utbildning och undervisning. Undervisning är alltså lektioner. På lektionerna får det inte förekomma konfessionella inslag, men det får förekomma i utbildningen. Till exempel morgonsamlingar eller i anslutning till måltider. Vad är då konfessionella inslag? Det är inte definierat i skollagen. Frågar man de konfessionella skolorna själva vilka konfessionella inslag de har, då säger de till exempel: bön, sång, andakt, konfessionella texter. Men 2023 så kommer lagstiftningen tydliggöra vad konfessionella inslag är, och då kommer det stå att konfessionella inslag är bekännande eller förkunnande inslag som tillhör en viss religion och som initieras av huvudmannen. Så det innebär att till exempel trosbekännelse, bön eller predikan är konfessionella inslag.

AG [00:05:51]: Så kort sagt så skulle man kunna säga då att det ska vara helt frivilligt och det får inte förekomma på lektioner, utan mer på raster och innan och så?

LB [00:06:00]: Mm.

AG [00:06:02]: Men LH nämnde ju också det här att det är knappt en procent av de svenska barnen som går i en religiös friskola, eller det korrekta då, en friskola med konfessionella

inslag är ju liksom det egentligen korrekta. Men varför är det så stor debatt? I andra länder så ser det ju helt annorlunda ut.

HÄ [00:06:22]: Vi kan börja med detta om varför det är så stor debatt hos oss, och jag tror det finns flera anledningar. Men en anledning tror jag har att göra med att media har skildrat en del fall där barn skulle kunna ha påverkats på ett sätt som inte är tillåtet. Då är det så att vi har ju en stark idé om den gemensamma skolan i Sverige. Om det då kommer upp berättelser om att barn skulle kunna finnas i slutna miljöer till exempel, då stämmer inte det med vår uppfattning om hur skolan bör vara. Vi kan ju ha olika utförare i svensk skola. Det kan ju vara såväl kommunala som fristående skolor, och de kan vara stora och små och så vidare. Men det är ju ändå så att tanken om ett gemensamt innehåll finns väldigt tydligt i Sverige. Då tror jag att man ska se debatten litegrann mot den bakgrunden. Det är det här att det ska vara lika för alla. Sen så har ju även tanken om integration förts upp i debatten också, och vissa har ju tyckt att skolor med konfessionella inslag i sig bidrar då till segregation. I den meningen att då homogena grupper skulle kunna så att säga samlas på vissa skolor. Men å andra sidan så finns det de som säger att: "Nej, men det kan mycket väl vara en god integration på de skolor som har konfessionella inslag, eftersom många elever från olika bakgrunder möts." Så att jag tror att det finns mycket spänningar i det här fältet, och det är därför vi diskuterar mycket skolor med konfessionella inslag i Sverige.

AG [00:07:55]: Helén, hur ser det ut i andra länder då om man jämför?

HÄ [00:07:58]: Ja, det är ju ett ämne man kan prata länge om, och man kan säga att det beror ju på vad man har för historia, kultur och traditioner i olika länder. Men man kan väl säga att huvudsakligen så finns det ju skolor där också som vilar på akademiska grunder, men att det kanske ändå finns mer utrymme i religionsundervisningen att den får vara konfessionellt präglad. En del länder har ju statskyrka till exempel, och då är det ju den religionen man undervisar om. Sen är det också länder som Tyskland och Holland till exempel där man då frågar föräldrarna: Vad har ni för tro? Och sen så får då barnet i förhållande till den tron den religionsundervisningen. Så att en elev som kommer från en kristen familj går till en kristen lärare, och en elev som kommer från en katolsk familj går till en katolsk lärare till exempel. Sen har vi ju det här om länderna erbjuder då skolor med konfessionell inriktning eller inte, och det är ju många länder i Europa som gör det. De får avvika från läroplanen, men det är inte ovanligt att man också får betala avgifter för den typen av skola. Sen måste jag nämna Frankrike också som är det land där man tydligast har skilt stat och kyrka åt, och det har man gjort väldigt länge. Det betyder att inga som helst konfessionella inslag får förekomma i de offentliga franska skolorna. Så det är som sagt mycket historia och traditioner som gör att det ser ut såhär, och jag tycker att det är väldigt spännande. Och i Sverige som sagt, vår tradition är ju just det här, den enhetliga skolan, folkskolan, en skola för alla. Det är ju därför vi har hamnat med vår reglering då så som vi har gjort. [Pling 00:09:34]

AG [00:09:37]: Då har vi fått veta lite om just det här med konfessionalitet och vad det betyder. Då tänker jag att det skulle vara intressant att höra: Men hur går Skolinspektionens tillsyn till då när vi gör tillsyn, när vi är ute på skolor och inspekterar? LH, kan inte du berätta lite? Vad är det vi gör när vi är ute?

LB [00:09:57]: Mm. Våra tillsyner går ofta till på ungefär samma sätt, oavsett om det är en konfessionell skola eller inte. Om vi har tid så begär vi in information i förväg där vi ber rektor eller huvudmannen, alltså den som ansvarar för skolan, att svara på frågor om utbildningen och undervisningen. Vi gör ett besök på skolan, vi besöker lektioner, vi tittar på raster. Vi intervjuar elever oftast i grupp, vi intervjuar lärare i grupp och elevhälsan och rektor, ibland huvudman. Sen så begär vi ofta in ganska mycket dokumentation också eller tittar på dokumentation på plats. Men sen så inriktar vi varje tillsyn efter de förutsättningar som finns på skolan, så att vi försöker inte bara göra likadant varje gång utan anpassa efter vad vi vet om skolan och vilka brister vi kan tänka oss finns på en viss skola. Ibland gör vi oanmälda besök till exempel. Ibland kan vi väldigt tydligt peka ut precis vilka elever det är vi vill träffa i en elevintervju. Så att vi säger att vi vill träffa elev tre, 15 och 17 till exempel. Så att vi inte överlåter till rektorn att välja ut vilka elever det är vi ska träffa. En skola jag var på så ville vi att skolan skulle ha haft all undervisning i biologi, för att sen kunna prata med eleverna om hur biologiundervisningen hade varit. Så vi begärde in en planering där vi såg när biologiundervisningen tog slut, och sen så la vi intervjuerna med eleverna efter det. Sen när vi kom till intervju och frågade eleverna, då sa de att: "Nej, men vi kommer ha lektioner nästa vecka också." "Jaha, varför då?", frågar vi. "Jo, men skolan hörde ju att ni skulle komma." Så då ändrade de planeringen så att det skulle ligga några till biologilektioner efter att vi hade varit på plats. Så då såg vi till att begära in ytterligare intervjuer med eleverna. Så då var vi inne i juni och intervjuade eleverna då för skolavslutningen, bara för att faktiskt kunna få ställa frågor om hela biologiundervisningen. Vi samlar ju in material från alla vi träffar och sen gör vi en bevisvärdering, så att vi försöker ta reda på: Hur trovärdiga är de här olika källorna som vi har?

AG [00:12:13]: Vad innebär bevisvärdering? Hur gör man det?

LB [00:12:18]: Jo, men om man har många elever som säger att nåt antingen har gjorts eller inte gjorts, och sen säger en lärare tvärtom, då kan det vara rimligare att tro på de här många eleverna som berättar nånting.

AG [00:12:35]: Just det. Sen vill jag också förtydliga, för du sa huvudman. Det är ju den som driver skolan, så att man vet. För huvudman, det kan låta lite sådär: den där huvudfotingen som springer runt. [Skratt 00:12:44] [?? 00:12:45] Vem är det? Om man då tittar på det här med konfessionella skolor, finns det några särskilda brister som vi har sett där då?

LB [00:12:53]: Ja, men dels så kan man se ... Samma brister som man kan se på en vanlig kommunal skola kan vi också se på en konfessionell skola. Men sen kan man ju tänka sig att det finns andra brister också. Om en församling som driver en skola tror att jorden är 6 000 år gammal, då kommer det vara ganska svårt att undervisa om vissa områden. Till exempel då biologi med evolutionsteorin, som berättar att jorden är miljoner år gammal. Eller plattetektonik i geografin där man ser hur kontinenter rör sig. Eller om församlingen har en viss syn på värdegrundsfrågor som sex, abort eller HBTQI-frågor till exempel, så kan det påverka undervisningen och utbildningen.

AG [00:13:40]: Helén, är det nånting du vill tillägga här till det som LH berättar?

HÄ [00:13:44]: Ja, vi ser ju också att flera av de skolorna som finns med konfessionell inriktning också många är bra och har välutvecklade arbetsätt och upparbetad kompetens på skolan. Så det finns en stor variation. I en del skolor så hittar vi inte brister, och i andra så kan vi hitta rätt allvarliga brister. När vi har hittat brister då så har det rört sig om också det här med trygghet, som Lars-Henrik är inne på. Men det som har varit lite utmärkande är ju att man ser till exempel att man tar bort sex- och samlevnadsundervisningen, eller att man har reducerat ämnen som musik, biologi eller idrott för den delen. I biologin kan det ju förekomma att man får höra om andra konfessionella läror istället för evolutionsteorin. Sen så får man inte glömma att vi också har stängt en hel del skolor då med konfessionell inriktning, och då har det faktiskt varit utifrån ägarprövning. Så då har inte vi varit nöjda med ägarnas lämplighet och deras kunnighet om det man behöver för att driva en skola. Så vi har agerat också mycket skarpt mot vissa skolor med konfessionell inriktning, men det gäller att se den här variationen. För att i en del skolor som sagt så ser vi inte brister alls.

AG [00:15:03]: Om det är så att det är ett samfund eller en församling som driver en skola, och de flesta som jobbar där och även kanske föräldrar och barn är med i den här församlingen, hur ska de då våga berätta? Hur ska vi då upptäcka de brister som faktiskt finns om det blir en ganska sluten miljö? Har du några tankar kring det Helén?

HÄ [00:15:23]: Mm. Vi måste ju förstå att det ibland då kan vara så att det är slutet, en sluten grupp och att man också möter kanske sina lärare och pedagoger eller elevhälsopersonalen också i kyrkan eller församlingen. För oss så gäller det ju då att inte enbart gå på elevintervjuer till exempel, utan vi kanske måste begära in dokument, titta på: Vad får de för läxor? Vad får de för uppgifter? Vi kan ju också komma flera gånger, vi kan komma också till en skola oanmält. För då har vi också lite lättare att se och ställa rätt frågor, om det då skulle vara en sluten miljö. Så det gäller att vara medveten om det här, och det gäller också att tänka på att barn kanske inte själva förstår heller att de får budskap som kan vara felaktiga. Så vi försöker hela tiden utveckla våra metoder och tänka just på precis det fenomen som du pekar på.

AG [00:16:23]: Men LH, du berättade ju då det här med nån skola där man undervisade om det här med evolutionsteorin, att det bara är en teori bland andra teorier. Om man då i en församling står och predikar det här, och det är samma personal som sen jobbar i skolan, hur kan vi då tro att inte det slår igenom i skolan? Hur får vi fatt i det här?

LB [00:16:49]: Ja, för det första, jag tror att det är så. Jag har hört en lärare säga att: "Jag kan säga en sak i undervisningen, men sen när jag sitter i matsalen med eleverna, då kan jag berätta vad jag egentligen tycker." Jag har intervjuat elever på lågstadiet som när vi ställde frågan om skolan då berättar om församlingens sommarläger, så att de inte skiljer på det här. Jag har pratat med elever som när de beskriver skolan säger de att: "Ja, men lärarna stoppar in religion i allting." Nån elev sa att: "Ja, men det är bara Adam och Eva alltihopa", som ett sätt att förklara att deras upplevelse var att det var väldigt mycket att lärarnas tro påverkade skolan väldigt mycket. Sen när vi ställer konkreta frågor: "Ja, men kan du ge nåt konkret exempel på det?" Då kan de inte riktigt det, utan det är deras bild av all personal att de stoppar in religion i allting. Så att jag tror absolut att det kan vara svårt att helt och hållet hålla isär det här.

AG [00:17:48]: Men vad gör vi åt det då Helén? Har du nån tanke? Kan vi komma åt det här?

HÄ [00:17:54]: Vi har utmaningar såklart när det finns en slutenhet eller att barnen inte vet själva egentligen vad som är vad, om det är skolan eller församlingens budskap. Men jag skulle inte vilja säga att det är omöjligt, utan vi har möjligheter som jag var inne på, att komma flera gånger. Vi kan ställa frågor på nya sätt. Vi har ju också med oss signaler av olika slag som går att utreda. Som sagt, det finns det här med dokument. Men det är självklart svårt för eleverna, för att om man möter kuratorn på kvällen i en annan roll i församlingen, hur ska man då veta som elev? Ibland tänker jag att man kan också dra parallellen till även andra skolor. Om man har en skola till exempel med en hockeyprofil, en idrott på elitnivå, så är det ju att man har idrottslärare i idrotten på dagen. Men sen så möter man samma person på kvällen där, och eftersom man då ska tävla så kan det också finnas en mycket mer tävlingsinriktad och ganska tuff jargong till exempel. Det är inte otillåtet för församlingar eller för föreningar att starta skolor också, men de måste ju hålla sig på rätt sida av lagen. Det vill säga att när man är i skolan, då ska det vara vetenskapligt och eleverna ska få den värdegrund som vi har bestämt. Jag tror att vi behöver vara vaksamma, pålästa och väldigt uppmärksamma på eleverna för att vi också ska lyckas att se det här. Men jag vill säga att vi ser faktiskt en hel del. Vi har kommit åt många brister. Vi har i flera fall agerat skarpt mot skolorna, och vi har också tror jag när vi har kommit med lite mer mildare påpekande så har det också inneburit ett lärande för de skolor som har konfessionell inriktning. Det har varit nyttigt.

AG [00:19:50]: Ja, men du pratar ju om det här med utmaningar mellan församling och skola. Kan vi titta på vad en församling pysslar med?

HÄ [00:19:58]: Nej, det kan vi inte. Det ingår ju inte i vårt granskningsmandat, så vi kan bara granska det som sker i skolan. Vi kan inte heller fråga personalen exempelvis om de har en trosuppfattning och om de skulle tillhöra en kyrka, utan det ligger inte på vårt bord och det är ju respekt för människors rättigheter som gör att vi inte kan fråga om det. Utan det enda vi kan göra är att ha så bra metoder som möjligt och så god uppmärksamhet på det elever säger, det lärare säger i skolan.

AG [00:20:30]: Precis, och man kan ju lägga till, det är faktiskt grundlagsskyddat. Så vi kan inte gå in och fråga vad de har för religionstillhörighet. Man kan ju fundera på, för ibland så är det så att man får läsa en massa brister som media plockar upp och att de har verkligen hittat saker på skolor som vi kanske inte har sett. Varför är det så att medierna hittar saker som vi inte gör Lars-Henrik? Kan du börja och förklara?

LB [00:20:54]: Vi har ju ganska höga beviskrav. Vi kan inte gå på en persons uppgifter utan vi måste visa att ... Det vi säger måste verkligen hålla, och vi måste kunna visa att det vi säger stämmer.

AG [00:21:09]: Ja, och vi kan inte gå in med dolda mikrofoner eller ligga i buskarna. Men Helén, har du nån kommentar kring det här?

HÄ [00:21:19]: Ja, och då måste man komma ihåg att det vi gör är rättsutredningar. Våra beslut måste vara rättssäkra. Så vi tar ju inte ställning till om nånting är rimligt eller inte i

nån allmän uppfattning, utan vi måste alltid utreda och styrka om nånting stämmer. Vi går ju väldigt mycket på signaler, men signalerna i sig räcker ju inte, att några elever skulle inte ha det bra eller nånting är fel på en skola. Utan vi måste också bevisa att det stämmer. Anledningen till det är ju också såklart att det sen också måste kunna hålla i domstol. Det är inte ovanligt att våra beslut överklagas, och då måste vi ju veta att våra utredningar rättsligt håller även i en domstolsprocess. Så det är ju skillnaden mot oss och även när till exempel media skildrar nånting.

LB [00:22:08]: Och sen gör ju våra utredningar att skolorna också lär sig vad som gäller. Vi har ju pratat tidigare idag om att elever inte alltid vet vad som är rätt och fel, eller om de får lära sig fel saker. Men det här gäller ju personal och de som driver skolorna också. Det var en skola som vi utredde som sa att de i sin biologiundervisning så följde de läroplanen, till skillnad från många andra skolor, genom att ifrågasätta evolutionsteorin i biologiundervisningen. Men i vår utredning så tog vi hjälp av Skolverket som tittade på det material som fanns, och uttalade sig väldigt skarpt emot undervisningen och sa att den inte var okej. Så vi kom fram till ett föreläggande med vite där vi sa att de måste rätta till undervisningen, och de överklagade det här. Det gick ända upp till Kammarrätten, och Kammarrätten i sin dom förklarar att undervisningen i biologi ska utgå ifrån evolutionsteorin, och att skolan inte ska undervisa om kritik mot evolutionsteorin och än mindre framställa ovetenskapligt ifrågasättande av evolutionsteorin som vetenskapligt. Så där har ju vår utredning gått från att skolan har trott att de har gjort precis det man ska göra, till skillnad från många andra skolor, till att det blir väldigt tydligt att man kan inte ifrågasätta evolutionsteorin i biologiundervisningen med en massa pseudovetenskap.

AG [00:23:38]: Just det. Men är det inte också så att det är lätt för en skola? De vet ju oftast när vi kommer, att de bara liksom kör en liten såhär make over och så visar de upp ett väldigt fint yttre. Alltså hur kommer vi åt det Helén?

HÄ [00:23:57]: Det är ett känt fenomen för oss att vissa skolor kan göra det man kallar för window-dressning, det vill säga rigga en situation och planera för då att vi ska komma. Och så visar man upp kanske en bild eller en fasad som inte stämmer med hur det ser ut i vardagen för eleverna. För oss gäller ju då att komma runt det där genom som sagt att ställa fler frågor. Vi frågar kanske på olika sätt också när vi hör med eleverna och när vi hör med lärarna. Vi tittar också på dokumenten, och vi kan också komma oanmält. För vissa tror ju att vi alltid kommer anmält, men så är det inte. Utan Skolinspektionen kan om vi känner på oss att nånting inte skulle vara som det bör, och att det till exempel är riggat, då kan vi komma oanmält och det kan också ske flera gånger. Sen är det ju dessutom så att om en skola skulle rigga nånting och inte lämnar riktiga uppgifter till oss, alltså man försöker vilseleda Skolinspektionens inspektörer, då ser vi ju väldigt allvarligt på det också i beslutet i sig och vi kan ingripa ganska starkt då.

AG [00:25:04]: Men hittar vi ändå det här med att elever kanske mår dåligt av det här med religiösa inslag? Hittar vi det då när vi kommer, med de här metoderna som du pratar om Helén?

HÄ [00:25:16]: Vi gör allt vad vi kan, och vi flera fall så tycker jag att vi har sett elever inte haft det bra, att det har förekommit kränkningar, att elevhälsan inte har jobbat tillräckligt

för att fånga upp eleverna och vad de känner och tycker. Vi kan också se till exempel genom att över tid och systematiskt titta på elevernas svar i våra enkäter, så kan vi också få lite koll på om det är fara och färde och att vi bör fråga extra. Så vi gör allt vad vi kan, kommer långt vid flera tillfällen. Men i vissa lägen så är det återigen det här med att de kan leva i en sluten grupp, och att då eleverna kanske inte själva vet att de är påverkade felaktigt. Så det finns utmaningar för oss, men jag tycker ändå att inspektörerna gör ett mycket gott jobb med det här och hela tiden utvecklar också hur de ska fråga.

AG [00:26:10]: Om det är en sluten miljö i den här skolan, där både elever, lärare, elevhälsoteamet kanske även föräldrar ingår i församlingen, vem ska man då som elev prata med när det liksom inte finns nån utanför? Hur ska vi tänka kring det Helén?

HÄ [00:26:32]: Ja, alltså eleven ska ju prata med sina lärare i skolan och med elevhälsan, och det är deras jobb att agera så som skolor bör fungera. Det vill säga lyssna på eleverna, de ska alltid försöka fånga upp kränkningar, de ska sätta in åtgärder. Så att även om det då är så att man tillhör en församling på fritiden, så är det riktiga jobbet som ska göras i skolan utifrån skollag och läroplan och allt det. Så det måste vi förvänta oss. Men jag inser naturligtvis att det här ändå kan vara svårt för eleverna när man möter samma personer i så nära anslutning till varandra: På kvällen är det en sak vad man får säga, och på dagen en annan. Jag förstår verkligen att det är knepigt för eleverna. Men vi kan ju bara säga att det är tillåtet i Sverige. Det är inte olagligt för en skola som är anknuten till en församling att starta, utan man kan få tillstånd och Skolinspektionen måste förhålla sig till det då, och verkligen så djupt man kan granska skolan.

AG [00:27:36]: För är vi överallt hela tiden? Ibland så önskar man ju att staten och Skolinspektionen verkligen satt i varje klassrum och tittade på allting. Är vi överallt hela tiden?

HÄ [00:27:47]: Nej, det där är ju en vanlig missuppfattning, att man tror att Skolinspektionen är på alla skolor, kanske varje halvår. Många gånger kanske man till och med tänker att det är ännu mer än så, att vi har ständig koll på skolorna. Nej, så vi jobbar istället på urval. Vi är en myndighet som jobbar väldigt mycket med en riskanalys. Vi tittar på olika signaler, risker. Vi tittar på statistik, kunskapsresultat, vad lärare och elever har svarat i enkäter. Och så väljer vi de skolor då där det är störst risk, och det kan ju vara att man har svaga kunskapsresultat men det också vara såna risker som att vi har fått signaler om att en skola inte sköter sig, eller ger eleverna felaktiga budskap eller att det förekommer mycket kränkningar exempelvis.

AG [00:28:34]: Men om man tittar, för du Helén pratade lite om det här med att vi till och med har gått in och återkallat tillståndet, det man i vardagligt tag säger stänga en skola. Vad krävs för att vi ska kunna stänga en skola?

HÄ [00:28:49]: Då måste ju ett missförhållande då vara upprepat och att det är allvarligt. Det är också så att en skola ska först ha fått ett vite eller ett föreläggande från oss som man då inte har lyssnat på, man har inte gjort det vi har velat. Då går vi vidare och då kan stänga en skola. Sen när det gäller detta med ägarprövning så kan det också vara så att vi ser direkt att ägarna då inte har rätt lämplighet, och då kan vi också återkalla direkt.

AG [00:29:19]: Men har Skolinspektionen nånsin stängt en skola på grund av religiösa inslag i undervisningen då Helén?

HÄ [00:29:27]: Nej, inte direkt. Utan vi har stängt ett antal skolor med konfessionell inriktning, men då har det varit andra saker. Det har varit främst ägarprövningen.

AG [00:29:40]: Det som är en viktig fråga känner jag är ju om Skolinspektionen har gjort någon skillnad för de här eleverna som går på konfessionella skolor? LH, vad tänker du kring det?

HÄ [00:29:52]: Jag hoppas ju det. Det vi kan säga generellt sett är att de områden som vi har tittat på, där blir skolorna bättre. Inte bara de skolor vi har varit på utan skolor generellt har blivit bättre. Så när vi har tittat på ... Vi har gjort tillsyn på stödarbete till exempel i flera år, vi har gjort tillsyn av kvalitetsarbetet. Där har vi sett att skolorna har blivit bättre och bättre, så att när vi kommer ut så vet de vad som gäller och de jobbar redan rätt. På samma sätt så tror jag att när vi granskar de konfessionella skolorna så sprids det vad man inte ska göra i skolan. Till exempel att man inte ska ha pojkar och flickor åtskilda, eller att man inte kan lägga undervisningstid till konfessionella inslag och att religiösa värderingar inte får påverka läroplanen.

AG [00:30:42]: Helén, vad säger du? Gör Skolinspektionen skillnad för de här eleverna?

HÄ [00:30:46]: Mm, det tycker jag definitivt. Vi har ingripit på ett starkt sätt där det har behövts, och det är naturligtvis tufft för eleverna direkt när en skola då ska sluta vara skola och tillståndet återkallas. Men långsiktigt så tror ju vi på att eleverna då får en bättre kvalitet i sin utbildning. Det andra är ju det här med preventiva effekter som Lars-Henrik var inne på, att det skapas ju också ett lärande för många andra skolor med konfessionell inriktning. De ser ju vad vi har granskat och vad vi har pekat på. De läser rapporter och de läser våra dokument. Det här sprids och det är väldigt viktigt att se det här då att de förbättrar undervisningen, de tänker mer på värdegrundsarbetet. Man inser vikten av sex- och samlevnadsundervisning och också att man får musik och dans i sin helhet till exempel i idrotten, för att nämna några såna exempel. Så det är kunskapshöjande. [Pling 00:31:42]

AG [00:31:45]: Nu kommer det ju nya bestämmelser om skolor med konfessionella inslag. Vad är syftet med de nya bestämmelserna Helén?

HÄ [00:31:51]: Ja, det är flera saker. Bland annat så är det det här att vi får tydligare definitioner då på just konfessionell inriktning. Vi kommer också att få en större tydlighet för eleverna, att de ska få information om vad som då ska kunna röra sig i det man kallar för undervisningen respektive utbildningen. Jag tror de kommer få mer information också om det här att det är frivilligt att delta. Så det här att eleverna blir mer upplysta och att det är rättigheter för dem att bli mer upplysta tycker jag är väldigt viktigt. Sen så är det också så att det blir starkare bestämmelser kring att man ska skilja också till exempel bön och undervisning åt, för att ibland har det varit lite gråzonsartat och lite suddigt kanske för eleverna: När slutar bönen och när börjar lektionen? Till exempel. Sen så sist vill jag säga också att det kommer att finnas demokrativillkor som Skolinspektionen också kan utgå ifrån när vi har de här mer allvarliga fallen. Då kan vi vila på ... Om vi till exempel skulle se nånting

som inte är demokratiskt så kan vi peka på att en skola, en huvudman måste skriva under på att man ställer upp på demokratiska villkor innan man startar sin skola.

AG [00:33:14]: Men om vi ska titta lite mer, liksom blicka inåt och titta på oss själva, vilka metoder ska vi utveckla för att bli bättre?

HÄ [00:33:22]: Ja, vi har ju redan utvecklat mycket metoder för att komma åt window-dressing och detta då med slutna miljöer. Men vi behöver ju skaffa oss än mer kunskap såklart, och det kan vi ju göra tillsammans med religionsexperter och vi kan också lyssna på dem naturligtvis, ta in utlåtanden i olika lägen. Vi har också mycket internationella kontakter och vi samarbetar ju med de andra europeiska skolinspektionsmyndigheterna, som också utvecklar metodik i de här frågorna. Sen så tror jag, om jag ska fortsätta bönen alltså själva de konfessionella inslagen också, att vi behöver granska dem än mer. För det är ju så att även om man har bön så får ju den inte till exempel vara ojämförbar. Den ska fortfarande vila på skolans värdegrund. Sen så tror jag också ... Det finns ju såna här profilämnena, skolans val där man till exempel studerar mer Koranen om det är en skola med muslimsk inriktning, eller Bibelstudier. Den typen av också profiler är ju också viktiga för oss att titta på att den faktiskt då vilar på vetenskaplig grund, så att den inte blir ett bekännande ämne utan att det är som undervisningen ska vara i största allmänhet. Så det är några saker som vi kommer att göra framåt.

AG [00:34:46]: Mm, mer utveckling. Det blir jättebra. Men vad är som då ska bli bättre för eleverna och deras utbildning Lars-Henrik? Vad säger du om det?

LB [00:34:55]: Ja, men de senaste åren så har vi sett vad som händer när folk misstror vetenskapen, som när det gäller antivaccinationsrörelsen eller förnekandet av miljöproblem. Vi vet att HBTQI-ungdomar löper en större risk att må dåligt eller dö, och vi vet att det finns elever som utsätts för hedersrelaterat våld eller som efter sommarlovet inte kommer tillbaka för att de har skickats till hemlandet för att giftas bort. Om vi kan bidra till att göra skolan till en trygg miljö för ungdomarna så att de kan få gå i en skola som står för en bra värdegrund, och som står för vetenskaplighet, saklighet, allsidighet, då kommer det göra det bättre för alla elever i Sverige.

AG [00:35:44]: Vad säger du Helén? Hur ska det bli bättre för eleverna?

HÄ [00:35:47]: Flera saker, men jag tror ju mycket på den bestämmelse som då handlar om att eleverna ska få mer information och upplysning om: När är det lektion? När är det bön? När slutar skolan? Och vad i såna fall pågår sedan i en frivillig verksamhet som församlingen? För att vi har ju pratat om detta att det lätt kan flyta ihop för elever, och då är ju det här att skolans ansvar för att informera eleverna om att: "Nu jobbar vi med skola, det är vetenskapligt och sen kan du delta i nånting som är frivilligt för dig." Att hela tiden upprepa och repetera det för eleverna tror jag är nånting som kan göra skillnad och bli bättre, och vi på Skolinspektionen kan ju också då granska mer utifrån de bestämmelserna. Är det så att en skola inte lever upp till det kan ju vi påpeka och kritisera.

AG [00:36:41]: Ja, men tack så jättemycket! Då är det faktiskt dags att runda av det här avsnittet. Du som vill veta mer om Skolinspektionens arbete kan gå in på

skolinspektionen.se. Idag så har vi hört Lars-Henrik Bergström, som är utredare på Skolinspektionen, och Skolinspektionens generaldirektör Helén Ängmo. Jag heter Agnes Gidlund. Tack för att du lyssnade! [Musik 00:37:09–00:37:12]